

дозволяє своєчасно виявляти дітей із порушеннями уваги, зокрема із синдромом дефіциту уваги та гіперактивності, і забезпечувати їм цілеспрямовану корекційну підтримку. Це створює умови для успішного входження дитини у шкільне середовище, сприяє її соціалізації та гармонійному особистісному розвитку.

Список використаних джерел

1. Гайдукевич О. В. Особливості розвитку уваги у дітей дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями: монографія. Київ, 2022. С.144-145.

2. Грінцова О. М., Терещенко Л. А. Дитяча психодіагностика: навчально-методичний посібник. Вінниця: Нілан-ЛТД, 2015. 227 с. URL : <https://surl.li/vbvohi> (дата звернення: 15.09.2025).

3. Гуріна О. М. Робота з гіперактивними дітьми. Психологічна компетентність учителя. *Психолог*. 2006. № 22. 36 с.

4. Єльчанінова Т. М. Становлення уваги дитини: підхід з позицій вчення про установку. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Психологія*. 2011. № 981. Вип. 47. С. 67-70.

5. Кузава І. Б. Роль інклюзивного середовища у формуванні особистості дошкільників, які потребують корекції психофізичного розвитку. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2012. Вип. 11. С. 315–318. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppo_2012_11_60 (дата звернення: 15.09.2025).

6. Павелків Р. В., Цигипало О. П. Психодіагностичний інструментарій в умовах дошкільного закладу: навч. посіб. Київ : «Центр учбової літератури», 2013. 296 с.

7. Синиця А. О., Кухлова С. В. Корекція мовленнєвих порушень у дітей старшого дошкільного віку за допомогою нейроігор та вправ. *Pedagogy current issues of science and integrated technologiesurl*. 2023. № 10-13. С. 493-496. URL: <https://surl.lu/bsbjqc> (дата звернення: 30.08.2025).

Каленчук Тетяна,
студентка магістратури спец. 012 «Дошкільна освіта»
Науковий керівник – к. пед. н., доц. Тамара Пагула,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний

МОДЕЛЮВАННЯ ЯК МЕТОД ФОРМУВАННЯ ПРОСТОРОВИХ УЯВЛЕНЬ У СИСТЕМІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Актуальність дослідження зумовлена сукупністю соціальних, освітніх та психолого-педагогічних чинників, що визначають сучасні пріоритети розвитку дошкільної освіти та підготовки дитини до навчання в школі. У контексті оновлення змісту дошкільної освіти, впровадження компетентнісного підходу та орієнтації на розвиток ключових пізнавальних умінь особливої ваги набуває проблема цілеспрямованого формування просторових уявлень як складника логіко-математичної та пізнавальної компетентностей дитини.

Особливої актуальності проблема набуває у зв'язку з необхідністю переходу від репродуктивних методів навчання до активних, діяльнісних способів пізнання, які забезпечують включення дитини в процес самостійного конструювання знань. У цьому аспекті моделювання постає як універсальний метод пізнання, що дозволяє дітям відображати просторові відношення за допомогою предметних, графічних та умовно-схематичних моделей, усвідомлювати зв'язки між об'єктами та переносити набутий досвід у нові навчальні й життєві ситуації. Проте в сучасних науково-методичних джерелах проблема використання моделювання у формуванні просторових уявлень у дітей старшого дошкільного віку висвітлена фрагментарно, без достатнього обґрунтування педагогічних умов, етапності та методичного інструментарію його реалізації.

Проблемою використання моделювання займалися такі вчені, як О. Д'яченко, В. Воробйова, В. Глухов, Л. Єфіменкова, Т. Ткаченко та інші.

Необхідність використання моделей для формування логіко-математичної компетентності дітей старшого дошкільного віку

підкреслювали Л. Білоуско, А. Білошиста, О. Жукова, К. Крутій, Л. Плетеницька

У сучасній системі дошкільної освіти активно впроваджуються інноваційні методи й прийоми педагогічної діяльності, серед яких вагоме місце посідає моделювання. Зазначений метод розглядається як один із ефективних методів пізнання, що забезпечує активне засвоєння дітьми просторових уявлень шляхом опосередкованого відображення реальних об'єктів, явищ і відношень у спеціально створених наочних, предметних або символічних моделях. У психолого-педагогічному контексті моделювання трактується як цілеспрямована діяльність, у процесі якої дитина відтворює істотні просторові характеристики об'єктів, виокремлює їхні структурні елементи та встановлює між ними просторові зв'язки, що сприяє переходу від безпосередньо-дійового пізнання до узагальненого наочно-образного і словесно-логічного рівнів [10].

У Словнику українського педагога моделювання трактується як дослідження явищ, процесів чи систем шляхом побудови і вивчення моделей, їх використання для визначення поведінки і характеристик реальних систем; як метод пізнання, що передбачає створення певної моделі [3, с. 124].

За визначенням В. Науменко, моделювання постає як процес створення моделей і здійснення відповідних дій з ними, що забезпечує можливість дослідження істотних властивостей об'єкта. Моделювання передбачає конструювання та використання наочних, предметних або образних моделей, які слугують засобом орієнтації у реальній дійсності та отримання нової пізнавальної інформації. Застосування схем і моделей уможливорює цілісне сприймання структури математичної задачі та ефективно її розв'язання [5, с. 4].

У процесі застосування прийому моделювання діти опановують графічний спосіб репрезентації інформації за допомогою моделей. Поняття «модель» є міждисциплінарним і широко застосовується у різних сферах людської діяльності, у зв'язку з чим у науковій літературі представлено значну кількість його тлумачень. У педагогічному контексті модель розглядається як матеріальний або уявний об'єкт, який у процесі пізнання виконує функцію заміщення об'єкта-оригіналу таким чином, що його опосередковане вивчення

забезпечує отримання нових знань про властивості та характеристики реального об'єкта. При цьому як умовні замітники реальних об'єктів і явищ, що становлять елементи моделі, можуть використовуватися символи різного характеру, зокрема геометричні фігури, символічні зображення предметів, умовні позначення, силуети, контурні зображення та піктограми [4, с. 29].

А. Гришук трактує поняття «модель як умовне зображення певних об'єктів, процесів чи явищ, використовується як їх віртуальний аналог [3, с. 124].

В. Старченко вважає, що «модель – це уявно чи практично відтворена структура, що відображає дійсність у спрощеній схематичній та наочній формі» [7].

С. Гончаренко в Українському педагогічному словнику зазначає, що моделі – це навчальні посібники, які є умовним образом (зображення, схема, опис) якогось об'єкта (або системи об'єктів), який зберігає зовнішню схожість і пропорції частин, при певній схематизації й умовності засобів зображення [2, с. 213].

Модель, виконуючи функцію знаково-образного посередника, виступає засобом пізнання реального світу та своєрідною опорою у пізнавальній діяльності дитини. Розвиток умінь моделювання сприяє активізації пізнавальних ігор дітей, а також розвитку їхньої уяви й фантазування.

Слід підкреслити, що серед різноманіття наявних типів моделей не всі з них є педагогічно доцільними для використання у навчанні дітей дошкільного віку. Для дитини провідного значення набуває оволодіння зовнішніми формами заміщення та наочного моделювання, зокрема використання умовних позначень, креслень і схематичних зображень. Саме за таких умов формуються здатності застосовувати замітники й моделі, уявно відтворювати зміст висловлювань дорослих та прогнозувати можливі результати власної діяльності. Зазначені процеси сприяють гармонійному розвитку психічних функцій, передусім розуміння, логічного мислення та уяви. Отже, використання моделей у освітньому процесі забезпечує розкриття істотних властивостей об'єктів і закономірних зв'язків між ними, сприяє формуванню системних знань і наочно-схематичного мислення, що становить важливе

підґрунтя для розвитку логіко-математичної компетентності дітей. Існують різні класифікації моделей.

Л. Білоусько пропонує використовувати такі моделі: предметні моделі – ті, що мають вигляд фізичної конструкції предмета; предметно-схематичні, до яких відносять предмети-замінники і графічні знаки, що відображають виділені в об'єкті 19 пізнання суттєві компоненти і зв'язки між ними; графічні, що узагальнено передають різні види відношень (графіки, схеми тощо) [1, с. 46].

Як зазначає Г. Шматченко «у дитячих дошкільних закладах при формуванні логіко-математичної компетентності старших дошкільників як важливий компонент образних засобів широко використовуються моделі за способом вираження об'єкта, а саме знакові (короткі записи, графічні замінники), предметні (макети, муляжі) і графічні (реальні й умовні малюнки, креслення, схеми)» [11].

Зокрема, Л. Плетеницька й К. Крутій пропонують моделі, що можуть бути матеріальні (макети, моделі механізмів тощо), образні (плоскі, контурні, кольорові малюнки та схеми) і знакові (математичні палички). Педагоги підкреслюють, що вільне оперування старшими дошкільниками різними моделями, звертання до них у процесі навчання свідчить про розвиток саме логіко-математичного стилю мислення [6, с. 56].

Особливість моделювання як методу формування просторових уявлень полягає в його здатності поєднувати практичні дії з предметами та інтелектуальні операції, спрямовані на аналіз, синтез, порівняння й узагальнення просторових відношень. У процесі роботи з моделями діти не лише маніпулюють об'єктами-замінниками, а й усвідомлюють відповідність між моделлю та реальним об'єктом, що є важливим показником розвитку знаково-символічної функції мислення. Завдяки цьому моделювання виступає ефективним засобом формування уявлень про форму, величину, розташування та взаємне положення об'єктів у просторі, а також про просторові відношення між ними.

У системі дошкільної освіти моделювання реалізується у різних формах, що відповідають віковим можливостям дітей старшого дошкільного віку. Предметні моделі дозволяють відтворювати

просторову структуру об'єктів за допомогою реальних або замінних матеріалів, що забезпечує наочність і доступність пізнання. Графічні та схематичні моделі сприяють узагальненню просторових відношень, переходу від конкретного образу до умовного позначення, розвитку здатності орієнтуватися на площині та співвідносити зображення з реальним простором. У свою чергу, символічні моделі забезпечують формування абстрактніших просторових уявлень, що є передумовою подальшого навчання у школі.

Когнітивна сфера дитини дошкільного віку характеризується домінуванням наочно-образного мислення, що зумовлює оперування конкретними сенсорними образами та безпосереднім сприйняттям об'єктів. «Моделювання при цьому можна вважати одним із найбільш перспективних методів формування елементарних математичних уявлень, реалізації розумового виховання дітей дошкільного віку» [9, с. 297].

Моделювання як метод формування просторових уявлень має значний дидактичний потенціал, оскільки створює умови для активної пізнавальної діяльності дитини, стимулює її самостійність, ініціативність і творчість. У процесі побудови та використання моделей діти залучаються до розв'язання проблемних ситуацій, що потребують встановлення просторових зв'язків, прогнозування результатів дій і перевірки власних гіпотез. Це сприяє розвитку просторового мислення, здатності до уявних перетворень та формування внутрішнього плану дій.

Важливою особливістю моделювання у дошкільній освіті є його тісний зв'язок з ігровою діяльністю, яка залишається провідною у старшому дошкільному віці. Використання моделей у сюжетно-рольових, конструктивних і дидактичних іграх забезпечує природну інтеграцію пізнавальних завдань у діяльність, емоційно значущу для дитини. Це підвищує мотивацію до пізнання, сприяє глибшому та більш стійкому засвоєнню просторових уявлень і забезпечує перенесення набутих знань у нові ситуації [8].

Педагогічна ефективність моделювання як методу формування просторових уявлень значною мірою залежить від цілеспрямованої організації освітнього процесу та професійної компетентності

педагога. Вихователь виступає організатором і фасилітатором діяльності дітей, 21 допомагаючи їм усвідомити зв'язок між моделлю та реальним об'єктом, поступово ускладнювати завдання та переходити від простих моделей до складніших, більш узагальнених форм відображення простору. Такий підхід забезпечує поступовість і системність формування просторових уявлень з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей дітей.

Отже, моделювання у системі дошкільної освіти постає як науково обґрунтований і методично доцільний метод формування просторових уявлень у дітей старшого дошкільного віку. Воно забезпечує ефективне поєднання наочності, активної діяльності та пізнавального узагальнення, сприяє розвитку просторового мислення і створює передумови для успішної навчальної діяльності дитини на наступних етапах її освітнього розвитку.

Список використаних джерел

1. Білоусько Л. Формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку за допомогою засобів наочності (моделей). Рідна школа. 2002. №7. С. 45 – 48.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. [Гол. ред. С. Головка]. Київ: Либідь, 1997. 373, [1] с.
3. Гришук А. Словник українського педагога. К.: КВЦ, 2015. 405 с.
4. Ласточкіна О. В., Карпенко О. О. Використання наочного моделювання в логопедичній роботі з дошкільниками. *Сучасні проблеми логопедії та реабілітації*. Суми. 15 лютого 2019 р. С. 27-29.
5. Науменко В. О. Моделювання на уроках читання. *Початкова освіта. Методичний порадник*. 2010. № 48. С. 4–5.
6. Плетеницька Л. С., Крутій К. Л. Логіко-математичний розвиток дошкільників. Запоріжжя : ЛПС, 2002.156 с.
7. Старченко В. Логіко-математичний аспект дошкільної освіти. *Дошкільне виховання*. 2005. №7. С. 19 – 21.
8. Шаран О. В. Використання моделювання у процесі формування методико-математичної компетентності майбутніх вихователів. URL: DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-198-5-18>. (Дата звернення: 15.11.2025).
9. Шаран О. В. Моделювання у процесі формування професійно-математичної компетентності майбутніх фахівців дошкільної освіти. *Людинознавчі студії : збірник наукових праць Дрогобицького ДПУ імені Івана Франка. Серія «Педагогіка»*. Дрогобич, 2017. Випуск 4/36. С. 297.

10. Шевченко М. Моделювання як інноваційна технологія логіко-математичного розвитку старших дошкільників. URL: <https://surl.luhdmoyd>. (Дата звернення: 15.11.2025).

11. Шматченко Г. О. Модель як засіб формування логіко-математичної компетентності старших дошкільників. URL: [chromeextension://efaidnbmnfnkcehdnncjhmkkekbkcfhclpfiifckfhkjhaj/https://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/N N13/11sgoksd.pdf](chromeextension://efaidnbmnfnkcehdnncjhmkkekbkcfhclpfiifckfhkjhaj/https://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/N%2013/11sgoksd.pdf). (Дата звернення: 15.11.2025).

Ковальчук Віра,
*студентка 4 курсу спец. 012 «Дошкільна освіта»
Науковий керівник – к. пед. н., доц. Лілія Мельничук,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені акад. С. Дем'янука»*

ВПЛИВ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Актуальність проблеми впливу ігрової діяльності на розвиток мовлення дітей дошкільного віку визначається тим, що сучасна система дошкільної освіти спрямована на формування гармонійно розвиненої, соціально активної, творчої особистості, здатної до спілкування та самовираження[1, с.14-15]. Мовлення є головним інструментом пізнання світу, засобом взаємодії дитини з оточенням і водночас показником рівня її психічного, інтелектуального й соціального розвитку[2, с.35]. Від сформованості мовленнєвих умінь залежить успішність подальшого навчання, уміння встановлювати контакт із дорослими та однолітками, виражати свої думки, емоції, почуття, будувати взаємини у колективі. Саме тому питання розвитку мовлення дітей дошкільного віку має не лише педагогічне, а й соціально-психологічне значення.

Значний внесок у вивчення розвитку мовлення та застосування ігрових методів у дошкільній освіті зробили українські педагоги й психологи. Науковці Н. Гавриш, О. Усова, В. Логінова, А. Богуш, К. Крутій, Н. Луцан, О. Савченко та ін.